

JOHN
FOWLES
Copacul

Traducere din limba engleză
și note de Veronica Focșeneanu

POLIROM
2021

Toate aceste lucruri constituie moștenirea nefericită lăsată de știința victoriană, care a fost atât de tipic obsedată de mașini și de taxonomiile riguroase. Chiar zilele trecute, căutând într-un sertar uitat dintr-un mic muzeu al cărui custode sunt, am dat peste o scrisoare. Venea din partea unui binecunoscut expert în ferigi din epoca victoriană și privea cele aproximativ douăzeci de specimene pe care le primise din Dorset – toate, pentru un botanist modern, putând fi reduse la trei specii. Însă acest onorabil domn s-a simțit obligat să înzestreze fiecare specimen, într-un vălmășag de cuvinte latinești polisilabice, cu câte o nouă subdiviziune sau varietate, ca și cum ar fi fost niște copii necreștinați care, dacă n-ar fi primit

nume individuale, ar fi putut să ardă în flăcările iadului. Ar fi absurd să neg realizările extraordinare ale victorienilor în domeniile științifice mai raționale și nu mă avânt aici în nici un fel de fantezie luddită¹, căci nu-mi doresc ca mașinăria inventată de ei să fi fost altfel sau chiar să nu fi fost deloc. Însă ne pricepem mult mai bine să vedem avantajele imediate ale unor asemenea progrese în cunoașterea lumii exterioare decât să evaluăm

1. Opusă schimbării. Termenul este legat de mișcarea luddiților (sec. al XIX-lea), grupuri de muncitori industriali care au încercat să distrugă noile mașini, a căror introducere reducea necesarul de forță de muncă, ca expresie a protestului lor împotriva șomajului și a salariilor reduse.

costul lor. Costul specific al înțelegerii mecanismului naturii, după ce l-am detaliat și catalogat cu succes, constă în primul rând în percepția pe care o are despre el omul de rând, în capacitatea lui sau a ei de a-l suporta sau îndrăgi, nicidecum de a-l socoti o provocare, o sfidare, un potrivnic. Selecția din realitatea totală este la fel de necesară în știință ca și în artă, însă în afara acestor domenii (pentru care testul final de selecție este utilitatea sau beneficiul propriei noastre specii), ea distorsionează și limitează grav orice relație profitabilă.

Mi-am nedumerit întru câțva gazdele din Uppsala, unde mă dusesem să conferențiez despre roman, cerându-le (după ce mi-am încheiat îndeletnicirea literară) să

văd grădina lui Linnaeus și nu comorile uneia dintre cele mai vestite biblioteci din Europa. Mă încerca din nou sentimentul că nu mă comport precum s-ar fi cuvenit s-o facă un scriitor la locul lui. În ultimii ani le-am tot repetat universitarilor care mă vizitează că pentru a afla cheia scrierilor mele – bune sau rele, cum or fi ele –, ar trebui să înțeleagă relația mea cu natura... era cât pe ce să spun, din motive pe care le voi explica ulterior, relația mea cu copacii. Am observat de nenumărate ori cum această afirmație este primită – cu mai multă sau mai puțină politețe – ca un fel de tertip irelevant, o excentricitate, o eschivare șireată de la ceea ce ar trebui să fie adevărul firesc: influențe literare și teorii ale ficțiunii,

precum și toată grămada aceea de gunoi pur intelectual în care găinilor și cocoșilor din poiata facultății le place atât de mult să scurme. Nu încapă discuție că asemenea probleme fac parte din adevăr, însă ele nu reprezintă întregul adevăr, după cum copacul pe care-l vedem deasupra solului nu reprezintă întregul copac. Chiar dacă discutăm despre natură, am imediat sentimentul că vorbim despre două lucruri diferite: din punctul lor de vedere un concept intelectual abstract, dintr-al meu o experiență a cărei valoare profundă stă în faptul că nu poate fi descrisă direct de nici o artă... inclusiv cea a cuvântului.

Un preopinent m-a acuzat chiar de rea-credință: dacă într-adevăr am trăiri atât de profunde în

raport cu natura, ar trebui să mă apuc să scriu mai mult despre ele. Însă câștigul cel mai mare pe care-l obțin din natură nu se poate descrie în cuvinte. Încercarea de a-l capta verbal mă așază imediat alături de taxonomiști și de așa-ziii proprietari ai naturii, adică mă izolează de ceea ce am cel mai mult nevoie să descopăr. Fenomenul seamănă întru câtva cu ceea ce se întâmplă în fizica atomică, unde însuși actul observației modifică procesul observat, cu toate că aici clenciul constă în încercarea de a descrie observația. A te apuca de o astfel de descriere seamănă cu a încerca să captezi ceea ce nu poate fi captat. Singurul scop clar poate fi acela de a gâdila vanitatea celui care descrie – o funcție dureros de evidentă la mulți dintre